

การประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 2

Evaluation of Buddhism School Project in School Maha Sarakham Education Service Area Office 2

วราภรณ์ บุญเพชร¹ สุรวาท ทองบุ² สมบัติ ฤทธิเดช³ และ เอกลักษณ์ บุญท้าว⁴
Waraporn Boonphet,¹ Surawat Thongbu,² Sombat Ritthidet³ and Eakalak Boontao⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผล และเปรียบเทียบความคิดเห็นการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่ดำเนินโครงการครบ 1 ปีการศึกษา 2547 สุ่มกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหาร 170 คน ครูผู้สอน 170 คน นักเรียน 170 คน และผู้ปกครอง 170 คน สุ่มเลือกโดยวิธีการแบ่งชั้น โรงเรียน ประกอบด้วย ขนาดใหญ่ 42 กลาง 74 และเล็ก 54 โรงเรียน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 55 ข้อ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) และเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีที่นำเสนอโดย Scheffe ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. เปรียบเทียบผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวม โรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีการดำเนินการแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการเปรียบเทียบระหว่างบุคลากรที่เป็นผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียนเห็นว่ามี การดำเนินงานโครงการของโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านบริบทของงาน ปัจจัยนำเข้าและผลที่ได้รับ

คำสำคัญ : โรงเรียนวิถีพุทธ

ABSTRACT

The study aimed to assess and compare the opinion towards the work performance of the Buddhist school project which had been performed for one-year project in 2004 academic year in Maha Sarakham Educational Service Area Office 2. Subjects for this study consisted of 170 administrators, 170 teachers, 170 students and 170 parents by selecting from 42 large size schools, 74 medium size schools and 54 small size schools. The instrument used in the study was 55 items of five rating scale questionnaire with 0.95 of reliability. The validity of the instrument used was between 0.21 – 0.98.

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{2,3} อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁴ ครู เขียวขาม โรงเรียนนาตุนประชาสรรค์ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

รับต้นฉบับ 13 ธันวาคม 2550 รับลงพิมพ์ 1 กุมภาพันธ์ 2551

Frequency, percentage, mean, standard deviation, one-way analysis of variance and Scheffe' s technique were used to analyze the data.

The results of the study were as follows:

1. The overall of the assessment of Buddhist school project in Maha Sarakham Educational Service Area Office 2 was rated at a high level.
2. The comparison of work performance on Buddhist school project classified by school sizes was significantly different at .05 level. Considering in administrators, teachers and learners in the work context, input factors and results, they were also significantly different at .05 level.

Keyword : Buddhist School

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และ สนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา ปรับปรุงการศึกษา ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวินิจฉัยพิศุ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ส่งผลให้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542ขึ้นเพื่อเป็นแม่บทในการจัดการศึกษาตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 และจากพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาว่าต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวการจัดการศึกษายังให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญ ที่สุดต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ

ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการ คือ เรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ (5)) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่พึงงามและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

การบริหารจัดการด้านการศึกษาควรให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 9 ที่มุ่งการพัฒนาสังคมสู่สังคมคุณภาพ ภูมิปัญญาและการเรียนรู้สู่สังคมสมานฉันท์ เอื้ออาทรต่อกัน สร้างกลไกการมีส่วนร่วมและระดมสรรพกำลังเพื่อการบริหาร จัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องควรได้รับการพัฒนานั้น พระพรหมคุณาภรณ์ (2547 : 80) กล่าวว่า ในการพัฒนาผู้เรียนนั้นจะต้องชัดเจนในหลักการของพระพุทธศาสนา แล้วนำมาสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสู่จุดมุ่งหมายที่จะให้ชีวิตของเด็กเป็นชีวิตที่ดีงาม งอกงาม มีความสัมฤทธิ์ เป็นประโยชน์ มีความสุขและสังคมก็ร่มเย็นเป็นสุข ส่วนทางด้านร่างกาย ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีการเจริญเติบโตเหมาะสมกับอายุ ไม่แคระแกร็น หรือไม่อ้วนจนเกินไป มีความรอบรู้ในการเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายบนพื้นฐานของความประหยัด มีปัญญาที่จะฝึกให้รู้เข้าใจความมุ่งหมายของการกิน ด้านจิตใจชยสาโรภิกขุ (2547 : 20) กล่าวว่า ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่มี

ศีลธรรมประจำใจ อยู่ด้วยความเห็นอกเห็นใจกัน เคารพซึ่งกันและกัน ให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันไม่เบียดเบียนกัน มีความอดทน ความขยัน ความเมตตาจากใจจริงใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อ่อนน้อมถ่อมตนเรียน รู้บาป บุญคุณโทษ รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม สุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน มีความสุข มีความมั่นใจในชุมชน ด้านสติปัญญา พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) (2547 : 42) กล่าวว่า ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาด้านสติปัญญา ให้มีศรัทธาที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย เป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริง สนใจศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิต ที่สำคัญคือมีทักษะในการคิดด้วยโยนิโสมนสิการ สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้ด้วยสติปัญญา ไม่ใช่ความรู้แรงในการแก้ปัญหา ไม่หาทางออกด้วยการคิดสั้นฆ่าตัวตาย ไม่ก้าวร้าววุ่นวาม ไม่เห็นการทะเลาะกันเป็นเรื่องของศักดิ์ศรี รู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณ และรู้จักใช้ชีวิตทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ด้านสังคม ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดีมีศีล 5 มีจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพที่สำคัญคือเป็นคนรับผิดชอบ ซื่อสัตย์และตรงต่อเวลา รักและห่วงใยบ้านเกิด รู้จักการเป็นผู้ให้แก่สังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปัจจุบันสังคมไทยตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยมประชากรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเยาวชนขาด การพิจารณาและเลือกใช้วัฒนธรรมสมัยใหม่อย่างเหมาะสม จึงก่อให้เกิดปัญหาด้านศีลธรรมและสังคม (ปิยะบุตร ชลวิจารณ์, 2547 : ข) ทุกวันนี้เด็กและเยาวชนไทยมีชีวิตที่เติบโตในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงเต็มไปด้วยสิ่งล่อแหลมที่เป็นภัย ก่อให้เกิดปัญหาด้านศีลธรรมและสังคม ชยสาโร ภิกขุ (2547 : 3) กล่าวว่าปัญหาสังคมในโลกเจริญแล้วมีเยอะและไม่มีวิเวกจะหมดไปเพราะความพร้อมทางวัตถุ ปัญหาเสพติดและอาชญากรรมไม่ลดน้อยลง จำนวนผู้ฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นอย่างน่าเป็นห่วงทุกปี แม้ในหมู่วัยรุ่นก็เกิดโรคจิตโรคประสาทมากขึ้นจนน่าตกใจ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นอาการของสังคมที่หลงทางและอารยธรรมที่ถึงจุดตัน เมื่อสังคมไหนเป็นอย่างนี้ คนจำนวนหนึ่งมักจะกลับไปหาของเก่าคือศาสนาประจำชาติเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิต ซึ่ง สรวารุ จิตบุญมี (2543 : 1) ได้กล่าวว่า

“ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นค่านิยมสูงสุด ทำให้มนุษย์เห็นแก่ตัวมากขึ้นทุกวัน ทำให้มนุษย์ละทิ้งความชอบธรรม เห็นความผิดในเรื่องคุณธรรมเป็นของธรรมดา ที่ปุถุชนสามารถทำได้ หากปล่อยให้สภาพเช่นนี้ยังคงเกิดขึ้นเป็นประจำย่อมทำความเสื่อมโทรมมาสู่สังคมและระบบ จะเป็นปัญหาที่ยากยิ่งต่อการแก้ไขในอนาคต” ดังที่ ประเวศ วะสี (2535 : 29-30) ได้กล่าวถึงปัญหาของสังคมไทยไว้อย่างน่าสนใจ ว่า ทั้ๆ ที่เป็นเมืองพุทธ แต่ความเสื่อมทางศีลธรรมเกิดขึ้นเต็มประเทศไปหมด เช่น การเอาใจเอาเปรียบ การโกหกหลอกลวง เจ้าเล่ห์ หมกเม็ด การกดขี่สตรีเพศและเด็ก การฉ้อฉลคอร์รัปชั่น ประเทศไทยได้สะสม ความไม่ถูกต้องไว้ในสังคมมากขึ้นๆ ถ้าปล่อยให้ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมเกิดขึ้นและดำเนินอยู่นั้นย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศชาติในอนาคต ดังนั้นทุกฝ่ายจึงควรร่วมมือกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น การดำเนินการในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การทำให้เยาวชนหันมาใช้วิถีทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การปลูกสติให้เกิดขึ้นกับ เยาวชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและต้องรีบกระทำเพื่อให้ประเทศชาติได้พัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม อดิศักดิ์โพธารามิก (2547 : 5) ให้ความเห็นว่าประเทศไทยเป็นดินแดนสำคัญที่ควรจรรโลงคุณค่าของพระพุทธศาสนาให้ชาวโลกรับรู้ เพราะประเทศไทยมีพระเถระที่ควรแก่ การกราบไหว้บูชาอยู่ทั่วทุกพื้นที่

โครงการโรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นโครงการที่จะนำสังคมให้ พึ่งพู่สุ่ความเป็นไทยดังเช่นในอดีตคือมีการนำม่นำโรงเรียนเข้าประสานกับพระเถระ เป็นการหวนคินของบ้าน วัดโรงเรียน อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมอย่างยั่งยืน โดยขณะที่นักเรียนอยู่ที่บ้าน พ่อแม่ ญาติพี่น้องและคนในสังคม ต้องเป็นผู้ที่ต้องคอยสอดส่องดูแล อบรมให้นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติตน ให้อยู่ในกรอบของสังคมส่วนวัดก็มีพระสงฆ์คอยเทศนาสั่งสอนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่โรงเรียนมีคุณครู คอยพ่ร่ำสอน ปรับพฤติกรรมของนักเรียนให้เหมาะสม พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพะพุฒาจารย์ (2547 : 13) กล่าวว่า ฝ่ายพระเถระานุเถระและ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ จึงมีส่วน

สำคัญมากในการที่จะเพาะเลี้ยงให้เยาวชน เด็กไทยมีความงดงามดังแต่ก่อน แม้จะไม่เทียบเท่า จุดประสงค์สำคัญก็คือรักษาความเป็นอิสระของคนในชาตินั้นเอง ไม่ตกเป็นทาสทางสติปัญญา ลืมว่าไทยเรามีความงดงามอย่างไร โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นแหล่งหนึ่งที่จะทำอย่างนั้นได้ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต, 2547 : 31) กล่าวว่า แนวทางในการปฏิบัติตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนาอย่างน้อยต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้เยาวชนได้มีศีล สมาธิ และเกิดปัญญาในการที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้กินเป็น เพื่อให้ร่างกายมีความเจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย กินอย่างมีสติไม่กินมากจนเป็นโรคอ้วนหรือไม่ยอมกินอาหารที่มีประโยชน์ เพื่อให้รูปร่างผอมบางซึ่งเป็นที่นิยมของวัยรุ่นในปัจจุบัน เกิดปัญญาในการอยู่ในสังคมเป็น มีทักษะในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ในสังคมอย่างปลอดภัยและมีความสุข เกิดปัญญาในการดูเป็น เลือกลงในสิ่งที่ดีมีประโยชน์เพื่อที่จะได้มีทักษะในการประกอบอาชีพที่สุจริต เกิดปัญญาในการฟังเป็น รู้จักฟังในสิ่งดี เป็นผู้ฟังที่ดี และนำประสบการณ์จากการฟังมาพัฒนาตนเอง เพื่อการเป็นคนดีที่สังคมต้องการ

สืบเนื่องจากที่กระทรวงศึกษาธิการ จัดประชุม เรื่อง “หลักสูตรใหม่ เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2545 ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ให้เกียรติเป็นประธาน ที่ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธได้กำหนดไว้ว่า การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธนั้นจะต้องมีจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่าน การพัฒนา “การ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือมีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทาง วัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตร

การพัฒนา อติชัย โภธารามิก (2547 : 5) กล่าวว่า การดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ ถือเป็นแกนหลักของการศึกษา ที่จะพัฒนามนุษย์สู่ชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายตระหนักและประจักษ์ว่า นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีการพัฒนาด้านร่างกาย ศีล จิต และปัญญาอย่างเป็นองค์รวมและต่อเนื่อง มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นทุกขณะ ชีวิตที่เป็นการศึกษาจึงเป็นชีวิตที่เรียนรู้และพัฒนาที่ไม่มีวันจบ อันเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ต้องการสืบต่อ ที่มีลักษณะแห่งบุคคลที่มีการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น เฉลียวฉลาด แกร่งกล้า อดทน เพียรพยายาม คิดเห็นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ในขณะเดียวกันก็เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ประสานประโยชน์ให้กับสังคมได้อย่างร่มเย็นสันติสุข สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้ขานรับนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธโดยให้โรงเรียนในสังกัดสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีโรงเรียนต่างๆ สมัครเป็นจำนวน 209 โรงเรียน ตั้งแต่ต้นภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 และเมื่อดำเนินโครงการครบ 1 ปีการศึกษา ควรมีการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ได้ทราบถึงบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ว่ามีระดับการปฏิบัติ ปัญหาอุปสรรค และมีข้อเสนอแนะเพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขต่อไป

โครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้ดำเนินการครบ 1 ปีการศึกษา จึงมีความจำเป็นต้องประเมิน เพื่อให้ได้ผลชัดเจน อีกทั้งยังไม่มีผู้ใดประเมินอย่างเป็นระบบซึ่งสามารถทราบปัญหาเป็นรายละเอียดเฉพาะเขตพื้นที่การศึกษาอย่างชัดเจน ประกอบกับจากการอบรมขยายผลการปฏิบัติกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธดีเด่น (ต้นแบบ) พบว่าการดำเนินงานค่อนข้างมีปัญหา

จากที่ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model เพราะสามารถประเมินได้ครอบคลุม ทั้งด้านบริบท

ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ ผู้บริหาร เป็นผู้กำหนดทิศทางโครงการดำเนินโครงการภายในโรงเรียนของตนเอง ครูผู้สอน ซึ่งมีส่วนอย่างมากในการผลักดัน ประสานความร่วมมือในการดำเนินโครงการนักเรียนซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆ ตามโครงการนี้ และผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ที่จะทราบถึงพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน ทั้งนี้ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจะเป็นตัวที่จะสะท้อนผลการดำเนินโครงการได้เป็นอย่างดี การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ เพราะผู้บริหาร และครูเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน นักเรียนเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนา และผู้ปกครองเป็นผู้ที่จะสะท้อนผลผลิตของโครงการดังกล่าว ผลที่ได้จากการวิจัยและข้อเสนอแนะจะนำไปใช้ในการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงการดำเนินงาน ตลอดจนทั้งเป็นสารสนเทศที่ใช้เป็นแนวทาง ในการพิจารณาเพื่อดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่ดำเนินโครงการครบ 1ปีการศึกษา ของปีการศึกษา 2547 ตามความคิดเห็นของ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 4 ด้านคือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ตามสถานภาพของผู้แสดงความคิดเห็น และตามขนาดโรงเรียน ที่ดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองในโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีความ

คิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตแตกต่างกัน ทั้งในภาพรวม และรายด้าน

2. ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ในโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต แตกต่างกัน ทั้งในภาพรวม และรายด้าน

ขอบเขตการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. **ตัวแปรอิสระ** คือ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และขนาดของโรงเรียนที่ดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

- 1.1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่

- 1.1.1 ผู้บริหาร

- 1.1.2 ครู

- 1.1.3 นักเรียน

- 1.1.4 ผู้ปกครอง

- 1.2 ขนาดของโรงเรียน ได้แก่

- 1.2.1 โรงเรียนขนาดใหญ่

- 1.2.2 โรงเรียนขนาดกลาง

- 1.2.3 โรงเรียนขนาดเล็ก

2. **ตัวแปรตาม** คือ ระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านต่างๆ คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในปีการศึกษา 2547 จำนวน 209 โรงเรียน ซึ่งจำแนกเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร ครู ผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ในโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 170 โรงเรียน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ตามขนาดของโรงเรียน

1. กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 170 โรงเรียน จากโรงเรียนทั้งหมด 209 โรงเรียน โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางที่ Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2535 : 44-45) ซึ่งจะได้จำนวนผู้บริหาร 170 คน ครูผู้สอน 170 คน นักเรียน 170 คน และผู้ปกครอง 170 คน
2. แบ่งจำนวนขนาดของโรงเรียนที่กำหนดไว้ 170 โรงเรียน ออกเป็น โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก ตามสัดส่วนจำนวนโรงเรียน
3. สุ่มเลือกโรงเรียนในแต่ละขนาดโรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ตามสัดส่วนขนาดของโรงเรียน

ขั้นที่ 2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เลือกผู้บริหารโรงเรียน ตามขนาดของโรงเรียน จากโรงเรียนที่ได้รับการสุ่มในขั้นที่ 1 โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) โรงเรียนละ 1 คน จำนวนทั้งสิ้น 170 คน
2. เลือกครูผู้สอน ตามขนาดของโรงเรียน จากโรงเรียนที่ได้รับการสุ่มในขั้นที่ 1 โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) โรงเรียนละ 1 คน จำนวนทั้งสิ้น 170 คน
3. เลือกนักเรียน ตามขนาดของโรงเรียน จากโรงเรียนที่ได้รับการสุ่มในขั้นที่ 1 โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โรงเรียนละ 1 คน จำนวนทั้งสิ้น 170 คน
4. เลือกผู้ปกครอง ตามขนาดของโรงเรียน จากโรงเรียนที่ได้รับการสุ่มในขั้นที่ 1 โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โรงเรียนละ 1 คน จำนวนทั้งสิ้น 170 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ มี 2 ข้อคือ

1. เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับขนาดของโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก

2. เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวิธีการสร้างเครื่องมือของลิเคิร์ต (Likert)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับ การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านบริบท ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ซึ่งเป็นลักษณะแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open ended question)

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
2. ศึกษารายละเอียด แนวคิด หลักการและวิธีการประเมินโครงการ โดยเฉพาะการประเมินโครงการแบบ CIPP Model
3. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ โดยเฉพาะงานวิจัยที่ใช้การประเมินโครงการแบบ CIPP Model

4. นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา ตรวจสอบความเหมาะสมเบื้องต้น

5. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษา แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คนตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

6. ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มเทียบเคียงขนาดเล็ก 15 คน

7. นำเครื่องมือที่ได้จากการทดลองใช้มาหาคุณภาพโดยหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535 : 96) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม 0.95

8. สร้างเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำหนังสือขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย ส่งถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัย
2. ผู้วิจัยนำเครื่องมือการวิจัย พร้อมหนังสือนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง และชี้แจงวัตถุประสงค์ รายละเอียดของการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามอย่างแท้จริง และเก็บรวบรวมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคืนมาในคราวเดียวกัน
3. ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูล 680 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
4. นำเครื่องมือที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วนำไปวิเคราะห์เพื่อประมวลผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับขนาดของโรงเรียนและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นในการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในด้านบริบท ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยใช้การทดสอบค่าเอฟ (f-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่ม กรณีพบค่าความแตกต่างจะวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้ Scheffe' analysis

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 เกี่ยวกับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านบริบท ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ซึ่งเป็นลักษณะแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open ended question) ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปออกมาเป็นความคิดเห็น และข้อเสนอแนะรายด้าน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่
 - 1.1 ค่าร้อยละ
 - 1.2 ค่าเฉลี่ย
 - 1.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่
 - 2.1 วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (r) ระหว่างคะแนนรายข้อของข้อนั้นกับคะแนนรวมทุกข้อ (Item - total correlation)

2.2 วิเคราะห์ความเชื่อมั่น โดยวิธีหาลัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่

3.1 ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยใช้การทดสอบค่าเอฟ (f-test)

3.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่ม

3.3 วิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ ใช้ Scheffe' analysis

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ด้านบริบท พบว่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านบริบทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบว่าผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการด้านบริบทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้วย

2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธด้านปัจจัยนำเข้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบว่าผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการด้านปัจจัยนำเข้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้วย

3. ด้านกระบวนการ พบว่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธด้านกระบวนการไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาด

ต่างกัน พบว่า มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการด้านกระบวนการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ด้านผลผลิต พบว่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธด้านผลผลิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบว่าผู้บริหาร ครู ผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการด้านผลผลิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้วย

5. เมื่อประเมินในภาพรวมพบว่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่พบว่าผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองได้เสนอปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นข้อสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

6.1 ด้านบริบท อุปสรรคที่สำคัญ คือ สภาพเสื่อมโทรมของสังคมไทย ภาวะเศรษฐกิจทุนนิยม สื่อที่แสดงออกทางความรุนแรง สื่อลามก ทำให้เกิดการเลียนแบบ

6.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการมากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดตัวอย่างที่ดีกับนักเรียน จัดหาสื่อที่น่าสนใจ และที่สำคัญมากที่สุด คือ จัดหางบประมาณให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการ

6.3 ด้านกระบวนการ ควรจัดทำหลักสูตรแกนกลาง สำหรับการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จัดอบรมบุคลากรทุกฝ่ายให้มีความรู้ ในการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของโครงการ กำกับนิเทศ ติดตามอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริม ยกย่องคนดีในชุมชน สังคม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน

6.4 ด้านผลผลิต ควรพัฒนากิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก และรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น การบริโภค เพราะปัจจุบันยังมีผู้เรียนส่วนหนึ่งที่ใช้จ่ายพุ่มเพื่อในสิ่งที่ไม่จำเป็น ขาดความรับผิดชอบตนเอง และสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยใช้ การประเมินแบบ CIPP Model พบประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง มีระดับความคิดเห็นในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในภาพรวม และทุกด้านอยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ในด้านบริบท ซึ่งประกอบด้วย ความต้องการของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายที่จะรับบริการจากโครงการ กระแสทิศทางของสังคมและการเมือง สภาพเศรษฐกิจและปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของหน่วยงาน ซึ่งทุกคนมองเห็นปัญหาเดียวกันในการนำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมาแก้ปัญหา คือ สภาพสังคมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เปลี่ยนจากสภาพสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมที่นิยมวัตถุ ทำให้เด็กและเยาวชนได้รับค่านิยมที่ผิดๆ เช่น ความเบี่ยงเบนทางเพศ การใช้ความรุนแรง ยาเสพติด คุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคมลดน้อยลงไปทุกวัน ด้านปัจจัยนำเข้า ซึ่งประกอบด้วยงบประมาณ แหล่งเงินทุนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ เครื่องมือ ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ พบว่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เป็นประจำอยู่แล้ว เช่น การปฏิบัติกิจกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ในโอกาสที่เป็นศาสนกิจต่างๆ หรือผู้บริหารส่วนใหญ่มีความเข้าใจในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และช่วยผลักดันให้เกิดความสำเร็จ โดยเฉพาะการมีหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการหลักพระพุทธศาสนา มีผู้รับผิดชอบ

โครงการอย่างชัดเจน บุคลากรที่รับผิดชอบมีความกระตือรือร้นที่จะจัดกิจกรรม เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีตามหลักวิถีพุทธ แต่พบว่า การสนับสนุนงบประมาณและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ยังไม่พอเพียง ด้านกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยวิธีการจัดกิจกรรมโครงการ การนำปัจจัยเข้ามาใช้เหมาะสมหรือไม่ การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามขั้นตอนมากน้อยเพียงไร กิจกรรมที่จัดขึ้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งพบว่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ โรงเรียนได้นำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำ สภาพสังคมศรีทวารในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า เห็นได้จากการเข้าร่วมปฏิบัติธรรม ณ พุทธมณฑลอีสาน ที่จัดขึ้นเป็นประจำ มีการส่งเสริมยกย่องคนดีในสังคมให้เป็นตัวอย่างที่ดี ด้านผลผลิต ประกอบด้วยผลที่ได้รับจากโครงการมีมากน้อยเพียงใด เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ซึ่งพบว่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากนักเรียนมีการพัฒนาทักษะชีวิต มีความคิดสร้างสรรค์มีจิตใจเมตตา กรุณา ชอบช่วยเหลือสังคม เป็นคนแจ่มใส ร่าเริง ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ นุศราวรรณ อ่อนวงศ์ (2547 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำ การประเมินผลโครงการโรงเรียนสีขาวของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบ้านขั่ว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งพบว่า ด้านบริบท ระดับความคิดเห็นของผู้แทนฝ่ายบริหาร ผู้แทน ผู้แทนนักเรียน และผู้แทนผู้ปกครอง ของโรงเรียนทุกโรงที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนสีขาว อยู่ในระดับมาก เช่นกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโครงการโรงเรียนสีขาวและโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาคล้ายกัน คือ ปัญหายาเสพติด สื่อลามกอนาจาร การพนัน การทะเลาะวิวาท และการส่งเสริมให้ทุกคนเป็นคนดี ด้านปัจจัยนำเข้า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งบุคลากรทุกคนมีความรู้ความเข้าใจ ความตั้งใจ และสนใจที่จะทำให้โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ ด้านกระบวนการพบว่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เพราะทุกโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการอย่างชัดเจน มีการประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ตามโครงการ การนิเทศ กำกับ ติดตาม และรายงานผลการดำเนินงาน โดยบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ด้านผลผลิต มีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า นักเรียนมีความเข้าใจตนเอง และแก้ปัญหาตนเองได้อย่างถูกต้อง

2. เมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง มีประเด็นที่น่าอภิปราย ในด้านต่างๆ คือ ด้านบริบท พบว่าระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยผู้บริหาร และผู้ปกครอง เห็นว่า การนำโครงการวิถีพุทธมาปฏิบัติมีความสำคัญมากกว่า ด้านปัจจัยนำเข้า ระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยนักเรียน และผู้ปกครอง เห็นว่า มีปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินโครงการมากกว่า ด้านกระบวนการ พบว่า ระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งทุกคนมองว่า กระบวนการในการดำเนินโครงการวิถีพุทธกำลังดำเนินไปด้วยดี ด้านผลผลิต พบว่า ระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยนักเรียน และผู้ปกครอง มีความพอใจในผลผลิตที่เกิดจากโครงการมากกว่า ซึ่งในภาพรวมของทุกด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. เมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีประเด็นที่น่าอภิปราย คือ ด้านบริบท พบว่าระดับความคิดเห็น มีความแตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดกลาง เห็นว่า การนำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมาปฏิบัติมีความสำคัญมากกว่า ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่าระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความพร้อมทางด้านปัจจัยในการดำเนินโครงการมากกว่า ด้านกระบวนการ พบว่าระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดกลาง มีการจัดกิจกรรมตามโครงการอย่างต่อเนื่อง มากกว่า ด้านผลผลิต พบว่าระดับความพอใจในตัวผู้เรียนในโรงเรียนขนาดกลางมีมากกว่า ทั้งนี้พบว่า ในภาพรวมระดับความคิดเห็นก็มีความแตกต่างกันด้วย โดยโรงเรียนระดับกลาง มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมที่น่าพอใจมากกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนขนาดกลางมีจำนวนนักเรียนที่ไม่มากนัก งบประมาณไม่ถึงกับขาดแคลน และบุคลากรดูแลนักเรียนได้ทั่วถึงมากกว่า

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ ได้ดังนี้ 1) ด้านบริบทอยู่ในระดับมาก 2) ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก 3) ด้านผลผลิต อยู่ในระดับมาก และ 4) ด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวม เมื่อแยกตามสถานภาพ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่พบว่าเมื่อแยกตามขนาดโรงเรียนความคิดเห็นจะแตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบรายด้านพบว่า

2.1 ด้านบริบท พบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านบริบทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.2 ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านปัจจัยนำเข้า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดเล็กพบว่ามีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.3 ด้านกระบวนการพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านกระบวนการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.4 ด้านผลผลิตพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านผลผลิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 เกี่ยวกับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ ความคิดเห็นด้านบริบท จำนวน 3 ข้อ ด้านปัจจัยนำเข้าจำนวน 4 ข้อ ด้านกระบวนการ จำนวน 8 ข้อ และด้านผลผลิตจำนวน 3 ข้อ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การดำเนินโครงการต้องมีการวางแผน การปฏิบัติ การนิเทศ กำกับ ติดตาม อย่างเป็นระบบ โดยเห็นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

2. ส่งเสริมให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการ เช่น วัด บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และภูมิปัญญาในการแก้ปัญหา พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้เรียน

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดเกณฑ์การประเมิน ในการประเมินโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อกำกับ ติดตาม และประเมินผลโครงการ

4. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควร มีหลักสูตรแกนกลาง ในการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้แต่ละโรงเรียนได้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือแนะนำเป็นอย่างดี จาก อาจารย์สุรวาท ทองบุ ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์สมบัติฤทธิ์เดช อาจารย์เอกลักษณ์ บุญท้าว กรรมการที่ปรึกษา รศ.ดร.सानิตย์ ภายผาด ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย และ อาจารย์ทัชชววัฒน์ เหล่าสุวรรณ ผู้ทรงคุณวุฒิการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งกรุณาให้ข้อคิด คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- ชยสารโร ภิกขุ. (2547). หนีศกดิ์สิทธิ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กองทุนธรรมพุทธิวงศ์.
- นุศรารวรรณ อ่อนวงษ์. (2547). การประเมินผลโครงการโรงเรียนสีขาวของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. การศึกษาค้นคว้าอิสระ รม.มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2538). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย 2. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก.
- ประเวศ วะสี. (2535). การพัฒนาพลังสร้างสรรค์ขององค์กร. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- ปิยะบุตร ชลวิจารณ์. (2547,สิงหาคม 5). ชูแต่งตั้งผู้อำนวยการโรงเรียนในฝัน เด็กจีพีเอไม่ถึง 2.5. สยามรัฐ. น. 5.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). (2547). พระพระธรรมสติในชีวิตประจำวัน คติธรรมสอนใจเพื่อใช้เตือนตน. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2547). คติธรรมแห่งชีวิต. กรุงเทพฯ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์. (2547). การเผชิญผลกรรม : ปรัชญาแห่งธรรมของสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- สรารุจ จิตบุญมี. (2543). พฤติกรรมเชิงคุณธรรมและจริยธรรมของอาจารย์ตามความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อดิศักดิ์ไพฑารามิก. (2547). การประกาศยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

